

<https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-021-10689-8> Дата звернення:
Серп. 26.2023

УДК: 373.1, 373.3/

М. П. Лещенко, Л. І. Тимчук, Ю. С. Лавриш, м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕТАКОГНІТИВНИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Глобальне розширення інформаційно-комунікаційних мереж вимагає оновлення змісту та якості навчання у закладах вищої освіти (ЗВО), легітимізує трансформацію традиційних освітніх моделей в інтегративні, сприяє використанню динамічних та технологічних підходи до навчання студентів, забезпечує розвиток та реалізацію когнітивного, метакогнітивного та творчого потенціалу студентів. Процес створення цифрових наративів поєднує стратегії розвитку цифрової грамотності та мови, використання інформаційно-комунікаційних технологій та метакогнітивного планування, а також моніторингу й оцінювання.

Дослідження на міжнародному рівні свідчать про поширення цифрових наративів у соціальних мережах, масштабну експансію так званих біографічних цифрових наративів у сучасних ЗМІ та цілеспрямоване використання різноманітних типів наративів у рекламній індустрії. Проблема підвищення якості викладання при впровадженні цифрових наративів та їх використання у формуванні компетентностей для 21 століття полягає у розвитку метакогнітивних, креативних, комунікативних і технологічних навичок, мотивації до безперервної самоосвіти не достатньо досліджуються сьогодні у вітчизняній освітній

спільноті. Така невизначеність пов'язана з необхідністю персоналізації освітнього процесу для студентів, а також недостатнім використанням цифрових біографічних наративів як засобу підвищення інтересу до навчання та наповнення навчання індивідуально-орієнтованими характеристиками.

Метою даної роботи є аналіз проблеми формування метакогнітивних навичок студентів педагогічних спеціальностей через використання цифрових наративів.

Виклад основного матеріалу. Філософія трактує наратив як спосіб досягнення соціальних цілей і усвідомлення особистої ідентичності, а також як засіб самоідентифікації (Дж.Кюрі, 1998) [3]. Наратив — це спосіб розуміння світу через історії різних людей. Ми сприймаємо події та ситуації, що відбуваються навколо нас, як історії, а себе та інших людей сприймаємо як учасників цих історій. Американський учений і засновник теорії наративу Дж.Брунер (2004) стверджує: «Сенс людської поведінки виражається в історії, а не в логічних формулах і законах. Людина досягає саморозуміння через розповідь, зосереджуючись на важливих моментах життя» [2, с.23]. Ми підтримуємо цю ідею та вважаємо наративи потужним інструментом для розвитку метакогнітивних навичок студентів. Важливо брати до уваги соціальний, культурний та історичний контекст, у якому генеруються знання. Увага викладача має бути зосереджена на особистості студента, цінностях, знаннях, досвіді та навичках, відображених у розповіді. З цієї точки зору ми розглядаємо формування метакогнітивних навичок через наративи як спосіб організації та інтерпретації навчального змісту дисципліни, враховуючи суб'єктивні позиції студентів, особистий досвід, професійні потреби та життєві установки.

Отже, метод «коротких рефлексивних наративів» вперше був представлений Л.Нігреном і Б.Бломом, які описали його як альтернативний

метод з'ясування того, як люди переживають події та розмірковують над ними [8]. Дослідники стверджують, що розповіді та подальший переклад допомагають людям оцінити вплив події. Дослідники Б.Хокансон та ін. визначають завдання поєднання наративів і сучасних освітніх технологій: розвиток креативного та критичного мислення, уміння аналізувати власний досвід, навичок навчання впродовж життя, навичок самоорганізації [5]. Ці ідеї підтверджуються у працях П.Хівер, С.Жоу та ін. Автори розглядають наратив як креативний простір для конструктивної діяльності для рефлексії та переоцінки власного життя. Дослідження показують, що коли студенти залучені до процесу створення наративів, вони повинні створити автентичний продукт шляхом синтезу різноманітних навичок: виконання дослідження, письмової роботи, презентації, інтерв'ю та, водночас, поєднання міжособистісних і технологічних навичок [4].

Студенти зазвичай використовують когнітивні стратегії для досягнення певної мети, тоді як метакогнітивні стратегії реалізуються, щоб перетворити шлях до мети на значущий досвід. Питання розвитку метакогнітивної свідомості є надзвичайно актуальними для навчального процесу. Адже перетворення студентів на професіоналів значною мірою залежить від усвідомлення якості особистих знань, самооцінки, управління навчальним процесом, самооцінки, що, у свою чергу, впливає на навчальні стратегії та рішення.

Нещодавнє дослідження Е.Хоу (2019) повідомляє, що розвиток основних когнітивних процесів, стратегій і метапізнання підтримується протягом усього життя людини. Ця ідея обґрунтовує важливість метапізнання для саморозвитку та припускає, що потрібно навчати використовувати та нарощувати метакогнітивні навички. Отже, концепція свідомої рефлексії є досить перспективною та демонструє великий освітній потенціал для формування метакогнітивних навичок [6].

Ключові метакогнітивні стратегії були запропоновані Дж.Шроу та Р.Деннісоном [9] для розробки шкали для вимірювання метакогнітивних навичок: постановка цілей, прийняття рішень, планування, управління інформацією, налагодження, моніторинг, саморефлексія та самооцінка. Однак, спираючись на більш широкий спектр джерел, ми могли б викласти кілька різноманітних стратегій навчання, запропонованих для ефективного метакогнітивного навчання [1].

Зважаючи на це, було розроблено та запропоновано авторський підхід до створення цифрових наративів з метою розвитку метакогнітивних навичок студентів педагогічних спеціальностей, що полягає у таких послідовних кроках/завданнях:

- 1) шукайте джерело інформації, звертайте увагу на його обґрунтованість і достовірність, авторство, якість ілюстрацій тощо;
- 2) виділіть головну та другорядну інформацію;
- 3) пригадайте, що ви знаєте про історичні події, які відбуваються в контексті, подумайте, що б ви ще хотіли дізнатися про ці події;
- 4) висловіть припущення про те, як історичні події вплинули на життя героя оповідання;
- 5) розрізняти авторський погляд і позицію героя, що відображає його ставлення до змісту чи проблеми;
- 6) починати роботу з текстом не з перекладу нових слів, а з розбору незрозумілих речень (декларативне знання);
- 7) контролювати якість розуміння змісту;
- 8) визначте, коли ви краще розумієте основну інформацію: коли читаєте, слухаєте текст чи переглядаєте відео;
- 9) визначте, коли ви краще запам'ятовуєте інформацію: коли читаєте, слухаєте чи записуєте її;
- 10) скласти план дій;

- 11) перегляньте контрольний список і критерії оцінювання;
- 12) поговоріть зі своїми однолітками або інструктором у разі виникнення проблем;
- 13) вивчіть і протестуйте цифровий інструмент, який ви збираєтеся використовувати;
- 14) попереднє написання вмісту;
- 15) перегляньте чернетку;
- 16) перевірте;
- 17) презентуйте розповідь/наратив.

Під час створення цифрових наративів найбільшу увагу слід приділити розвитку прагнення до саморозвитку та самовизначення студентів, продуктивній рефлексії, толерантності до невизначеності, прийняття помилок як інструменту вдосконалення та переформатування індивідуального досвіду як самооцінки. Наші рекомендації щодо ефективного навчання метакогнітивним навичкам полягають у тому, щоб запропонувати студентам обміркувати свої труднощі та досягнення під час створення наративів, сприяти саморефлексії щодо успішного виконання конкретного завдання, надати їм можливість самостійного персоналізованого навчання, щоб зробити процес навчання відповідним їхнім потребам і цілям, що дозволяє вибирати та робити помилки без академічних оцінок з подальшим обдумуванням причин помилок. Все це є важливим для підготовки студентів педагогічних спеціальностей.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, ми вважаємо, що метакогнітивні здібності – це системне та багаторівневе утворення, що піддається численним змістовним трансформаціям протягом життя. Однак основними компонентами метапізнання є відносно стабільні інтегральні особисті якості, які можна розвивати або покращувати. Метакогнітивні стратегії підвищують усвідомлення студентами того, як стати

продуктивними учнями, і зміцнюють їхнє сприйняття знань. Представлені підходи та кроки метакогнітивного навчання можуть бути використані в тематичних дослідженнях, курсах електронного навчання та неформальному навчанні [7]. Розвиток метапізнання сприяє розвитку персоналізованого стилю навчання та запобігає повторенню непродуктивних і нераціональних моделей навчальної діяльності на шляху до особистої самореалізації та самовдосконалення.

Список використаних джерел

1. Azevedo, R. Theoretical, conceptual, methodological, and instructional issues in research on metacognition and self-regulated learning: A discussion. *Metacognition and Learning*, 4(1), 2009. 87-95. URL: <https://doi.org/10.1007/s11409-009-9035-7>
2. Bruner, J. Life as narrative. *Social research*, 71(3), 2004. P.691-711. URL: https://ewasteschools.pbworks.com/f/Bruner_J_LifeAsNarrative.pdf
3. Currie, G. Narrative theory. In *Narrative*. In *The Routledge Encyclopedia of Philosophy*. Taylor and Francis 1998. URL: <https://doi.org/10.4324/9780415249126-M031-1>
4. Hiver, P., Zhou, S., Tahmouresi, S., Sang, Y., & Papi, M. (2020). Why stories matter: Exploring learner engagement and metacognition through narratives of the L2 learning experience. *System*, (91). URL: <https://doi.org/10.1016/j.system.2020.102260>
5. Hokanson, B., Clinton, G., & Kaminski, K. (2018). *Educational technology and narrative*. Springer International Publishing.
6. Howe, E. (2019). *Using metacognitive reflection to improve student learning [Doctoral dissertation]*. Seattle Pacific University. https://digitalcommons.spu.edu/soe_etd/44
7. Lavrysh, Y., Leshchenko, M. y Tymchuk, L. (2023). Development of metacognitive skills through digital narratives in higher education. *Revista*

Electrónica de Investigación Educativa, 25, e07, 1-15. URL: <https://doi.org/10.24320/redie.2023.25.e07.5028>

8. Nygren, L., & Blom, B. (2001). Analysis of short reflective narratives: A method for the study of knowledge in social workers' actions. *Qualitative Research*, 1(3), 369-384. URL: <https://doi.org/10.1177/146879410100100306>

9. Schraw, G., & Dennison, R. S. Assessing metacognitive awareness. *Contemporary Educational Psychology*, 19(4), 1994. 460-475. URL: <https://doi.org/10.1006/ceps.1994.1033>

УДК 378.(4:6):377.8]+372.851]:004

С. Г. Литвинова, Київ, Україна

ПОРІВНЯННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ, НЕЙРОМЕРЕЖ ТА ЧАТ-БОТІВ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ ВЧИТЕЛІВ

Штучний інтелект (ШІ), нейромережі та чат-боти стають все більш популярними в різних сферах нашого життя, зокрема в освіті. Ці інноваційні інструменти відкривають нові горизонти для навчання, розвитку та удосконалення підходів і можливостей реалізації освітнього процесу. Вчителі закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) мають можливість використовувати ці технології для підвищення ефективності педагогічної практики, поліпшення якості навчання, побудови індивідуальної траєкторії розвитку учнів, реалізації дитиноцентричного підходу, залученням учнів до активного навчання, сприяння розвитку цифрової компетентності учнів у сучасному цифровому світі.

Нині ці проривні технології набувають все більшої популярності в педагогічних колах, що потребує уточнення їх можливостей для